

SŁAWOMIR CHOMONCIK *

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

PRAWA I OBOWIĄZKI ŻOŁNIERZY ZAWODOWYCH – WSPÓŁCZESNOŚĆ A OKRES POLSKI LUDOWEJ

RIGHTS AND OBLIGATIONS OF PROFESSIONAL SOLDIERS - THE PRESENT AND THE PERIOD OF POLISH PEOPLE'S REPUBLIC

ABSTRAKT: W artykule przedstawiono problematykę związaną z uprawnieniami oraz obowiązkami żołnierzy zawodowych. Autor określił okres przedmiotowej analizy na lata obecne oraz okres Polski Ludowej. Głównym założeniem było poddanie analizie dwóch ustaw pragmatycznych dotyczących służby żołnierzy zawodowych. Na gruncie przepisów ustawy z 1970 i 2003 r. Autor dokonał porównania tożsamyh uregulowań określonych praw i obowiązków nałożonych na żołnierzy zawodowych. Wynikające z tego tytułu różnice wynikają jednoznacznie z charakteru Sił Zbrojnych w analizowanych okresach oraz sytuacji geopolitycznej Polski.

SŁOWA KLUCZOWE: ustawa, żołnierz zawodowy, Siły Zbrojne, prawo, prawa i obowiązki.

ABSTRACT: The article presents the issues related to the rights and obligations of professional soldiers. The author sets the period of the subject analysis for the present years and the period of People's Poland. The main assumption was to analyze two pragmatic laws regarding the service of professional soldiers. On the basis of the provisions of the Act of 1970 and 2003, the author compared the identical regulations of given rights and obligations imposed on professional soldiers. The resulting differences are clear from the nature of the Armed Forces in given periods and the geopolitical situation of Poland.

KEYWORDS: act, professional soldier, Armed Forces, law, rights and obligations.

* dr Sławomir Chomonicz, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0002-7747-8016> s.chomonicz@akademia.mil.pl

Copyright (c) 2020 Sławomir CHOMONCIK. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

WPROWADZENIE

Żołnierze zawodowi jako cała grupa zawodowa nie podlegają regulacjom wynikającym z Kodeksu pracy. Pełnienie służby jako termin ten nie doczekało się jednakże jednej legalnej definicji, w związku z czym na potrzeby różnych formacji są tworzone właściwe definicje. Niemniej jednak, właściwym jest wskazać na definicję M. Wieczorka, który to scharakteryzował służbę jako specyficzną odmianę pracy zarobkowej, świadczonej osobiście przez osobę zdolną i gotową do poświęcenia własnego zdrowia, a nawet życia w celu ochrony wartości (dóbr) określonych w przepisach o randze ustawy¹.

Jednoznacznie z powyższego wynika że „służba” jest w pewnym sensie pracą wykonywaną przez żołnierzy zawodowych. Jednakże nie jest to praca, która została stypizowana w Kodeksie pracy. W szczególności należy zwrócić uwagę na istotę pełnienia służby. W bardzo znaczącym skrócie należy stwierdzić, że zarówno służba jak i świadczona praca na podstawie prawa pracy mają wiele cech wspólnych do których można zaliczyć takie elementy jak czas pracy, wynagrodzenie, urlopy, czy chociażby występowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej. Niemniej jednak szczególną cechą pełnienia służby, gdzie aspekt ten nie występuje w prawie pracy, a nawet jest *de facto* zakazany, jest zdolność do poświęcenia własnego zdrowia bądź życia celem ochrony wskazanych wartości.

Właśnie z tym ostatnim przytoczonym aspektem związane są swoiste prawa jak i obowiązki żołnierzy zawodowych, które są z jednej strony wyznacznikiem pozycji Sił Zbrojnych, a z drugiej pełnią funkcję rekompensującą żołnierzom zawodowym nałożone na nich obowiązki i powinności.

Żołnierze zawodowi jako główny element tworzący Siły Zbrojne występowały zarówno w okresie Polski Ludowej oraz stanowią o sile i potencjale armii obecnie. Mając na uwadze okres PRL, wojsko nie było oparte na żołnierzach zawodowych, ale na żołnierzach służby zasadniczej. Podobnie mając na względzie sytuację społeczno – ideologiczno – polityczną, pozycja jak i obowiązki żołnierza zawodowego były inne niż obecnie. W szczególności należy wskazać na jego prawa jak i obowiązki.

Z uwagi na fakt, że przedmiotowa ustawa dotycząca żołnierzy zawodowych z 30 czerwca 1970 roku (Dz. U. 1970 nr 16, poz. 134), zwana dalej jako ustawa z 1970 roku, była wielokrotnie nowelizowana, a formalnie obowiązywała do 2003 roku, analiza będzie opierała się na tekście

¹ M. Wieczorek, *Charakter prawny stosunków służbowych funkcjonariuszy mundurowych*, Toruń 2017, s. 74.

jednolitym ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych w brzmieniu uchwalonym przez Sejm PRL. Odda to szczególny charakter istoty praw i obowiązków żołnierzy zawodowych w tamtym czasie.

PRAWA I OBOWIĄZKI NA GRUNCIE USTAW PRAGMATYCZNYCH

W ustawie z 1970 roku w art. 1 wskazano, że żołnierzem zawodowym może być obywatel polski, który posiada odpowiednie wartości moralne i polityczne, określone kwalifikacje fachowe oraz zdolność fizyczną i psychiczną do zawodowej służby wojskowej. Wymagania wobec żołnierzy zawodowych zostały z kolei odmiennie określone w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. 2003 Nr 179 poz. 1750), zwanej dalej ustawą z 2003 roku (art. 2), w ramach którego jako jedno z wymagań pozostało posiadanie obywatelstwa polskiego, niemniej jednak ustawodawca zrezygnował ze wskazania odpowiednich wartości moralnych i politycznych na rzecz nieposzlakowanej opinii oraz wierności względem Rzeczypospolitej Polskiej, która nie budzi wątpliwości. Bezspornie należy podkreślić, że aspekt właściwych wartości moralnych i politycznych był kluczowy w określeniu przydatności danego kandydata do zawodowej służby wojskowej. Jako potwierdzenie powyższej tezy należy odnieść się do założeń zawartych chociażby w materiałach do szkolenia politycznego marynarzy i podoficerów III roku służby, gdzie autorzy wskazali, że wysoka świadomość polityczna oficerów, podoficerów i marynarzy i ich osobiste zaangażowanie w sprawę socjalistycznego rozwoju Ojczyzny – to jedno z ważnych źródeł siły Marynarki Wojennej oraz zdolność do wykonywania przez nią zadań do których jest powołana².

Ustawa z 2003 roku te ideologiczne założenia całkowicie wyeliminowała, zastępując je stwierdzeniem, że kandydat na żołnierza powinien cieszyć się nieposzlakowaną opinią. Niemniej jednak, należy stwierdzić, że jest to określenie subiektywne, uzależnione od sytuacji, jak i innych okoliczności³. Nie sposób kodeksowo unormować czynów, które będą jednoznacznie i kategorycznie wskazywały na brak nieposzlakowanej opinii⁴. Jednakże poza tą małą dygresją w przedmiocie ogólnych predyspozycji wyznaczanych kandydatom na żołnierzy i

² R. Gilewicz, P. Kasprzak, F. Kulej, E. Pioterek, Z. Surowiecki, Z. Stępień, *Wybrane zagadnienia wojennomorskie. Materiały do szkolenia politycznego marynarzy i podoficerów III roku służby*, Zarząd Polityczny Marynarki Wojennej, Gdynia 1970, s. 32.

³ S. Chomonicz, *Ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Komentarz*, Toruń 2019, s. 11.

⁴ *Ibidem*, s. 11.

w głównej mierze samym żołnierzom, należy podkreślić, że regulacja znajdująca się w aktualnej ustawie czyni w pełni zadość wymaganiom stawianym w armii zawodowej.

Kolejnym przepisem, na który należy zwrócić uwagę jest zawarty w art. 28 ustawy z 1970 roku. Ustawodawca określił w nim, że żołnierz zawodowy powinien kierować się poczuciem szczególnej odpowiedzialności za powierzony mu obowiązek obrony niepodległości oraz socjalistycznego ustroju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Z kolei ustawodawca aktualnej ustawy pragmatycznej zrezygnował z preredagowania oraz aktualizacji dyspozycji, która była zawarta we wskazanym wcześniej artykule. Niemniej jednak należy zauważyć, że w art. 3 ust 2 znajduje się regulacja stanowiąca, iż żołnierze zawodowi pełnią zawodową służbę wojskową dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej. Służba ta wymaga zdyscyplinowania, lojalności i poświęcenia. Jednocześnie ustawodawca wskazał na trzy elementy, które powinny cechować pełnioną służbę, a są nimi zdyscyplinowanie, lojalność i poświęcenie⁵. Tym samym zauważalna jest różnica pomiędzy obydwoma aktami normatywnymi, gdzie w ustawie z 1970 r. położono nacisk, co słuszne na obowiązek obrony niepodległości, oraz niezrozumiałe z obecnego punktu widzenia – obronę socjalistycznego ustroju państwa.

Ponadto ust. 2 art. 28 ustawy z 1970 roku, stanowi, iż żołnierza zawodowego powinny cechować: ideowość, ofiarność i sumienność w wykonywaniu zadań służbowych i obowiązków społecznych, zdyscyplinowanie, troska o wychowanie i wyszkolenie podległych mu żołnierzy oraz dbałość o powierzone mienie wojskowe. Na uwagę w tym przepisie zwraca uwagę określenie wskazujące w pierwszej kolejności na ideowość. Jednoznacznie z tej dyspozycji wynika, że dla Ludowego Wojska Polskiego najwłaściwszym kandydatem a finalnie żołnierzem nie była osoba doskonale wyszkolona bądź przejawiająca cechy, które były by najbardziej pożądane w wojsku, lecz właśnie odpowiednio ukształtowania ideologiczne. Nie bez znaczenia jest również to, że atrybut ten został umieszczony na pierwszym miejscu przy wskazywaniu właściwych cech, pomijając fakt, że wyszczególnienie nie zostało wskazane w sposób enumeratywny. Dodatkowo zwrócić uwagę należy na fakt, że ustawodawca nałożył na żołnierzy obowiązek wykonywania zadań służbowych oraz obowiązków społecznych. Wątpliwości, w obecnych czasach, oczywiście budzić może konieczność wypełniania obowiązków społecznych, niemniej jednak mając na uwadze całokształt funkcjonowania sił

⁵ *Ibidem*, s. 12.

zbrojnych PRL jako formacji nie zawodowej, nałożenie takiego obowiązku z perspektywy czasu jest zrozumiałe.

Uzupełnieniem do powyższego jest wytyczna, która została zawarta w podręczniku kształcenia wojskowego w szkołach wyższych, stwierdzająca, iż jedną z podstawowych cech, które należy kształtować w żołnierzach powinien być przyjazny, internacjonalistyczny stosunek do przedstawicieli sojusznicznych armii przez utrwalanie przyjaźni, koleżeństwa, zgodnie z bojowymi tradycjami braterstwa broni z żołnierzami Armii Radzieckiej i innych armii Układu Warszawskiego oraz żołnierzami pozostałych armii zaprzyjaźnionych⁶.

Ustawa z 2003 roku nie zawiera tak ogólnych wytycznych dotyczących pełnienia zawodowej służby wojskowej. Poza dyspozycjami określonymi w art. 2 i 3 ust 2, należy zwrócić uwagę na tą określoną w ust 3 art. 3 przedmiotowej ustawy. Zgodnie z jej brzmieniem Państwo zapewnia żołnierzom zawodowym godne warunki życia, umożliwiające oddanie się służbie Narodowi i Ojczyźnie, rekompensując odpowiednio trud, ograniczenia i wyrzeczenia związane z pełnieniem zawodowej służby wojskowej. Tym samym ustawodawca niejako wskazuje na konieczność działań na rzecz Ojczyzny i Narodu polskiego, nie dokonując takiego pogrupowania wytycznych jak to miało miejsce w ustawie z 1970 roku.

Art. 31 ustawy z 1970 nakłada na żołnierza zawodowego konieczność dochowania tajemnicy. Ustawodawca, co słuszne, wskazał w tym zakresie wszystkie sprawy, o których żołnierz dowiedział się bezpośrednio lub w związku z pełnieniem służby wojskowej. W tym miejscu przepis uszczegóławia tą kwestię doprecyzowując, że sprawy te uznano za tajne lub utrzymania ich wymaga dobro publiczne lub względy służbowe. Ponadto w ust 2 przedmiotowego artykułu określono że obowiązek zachowania tajemnicy trwa w czasie pełnienia służby jak i po zwolnieniu z niej, z zastrzeżeniem, że zwolnić z obowiązku tajemnicy może przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy okręgu wojskowego.

Tożsamy przepis można odnaleźć również z ustawie z 2003 roku. W tym zakresie należy stwierdzić, że główna koncepcja odnosząca się do tajemnicy w ujęciu szerokim została zachowana. Podobnie, żołnierz zawodowy jest zobligowany do zachowania wszelkich informacji niejawnych z którymi zapoznał się podczas lub w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej. Należy jednakże zwrócić uwagę, że ustawodawca bardziej sprecyzował jakiej kategorię informacji zakaz ten dotyczy. Jeśli weźmiemy pod uwagę przepis ustawy

⁶ Vide: T. Leśko, B. Majcherczak, C. Staciwa, *Służba wojskowa (Wybrane zagadnienia organizacyjno – prawne). Podręcznik kształcenia wojskowego w szkołach wyższych*. Część III, wyd. MON, Warszawa 1986, s. 13.

z 1970 roku, zauważymy, że zakaz dotyczy wszystkich spraw, nie wskazując dokładnie o jakie sprawy w rzeczywistości chodzi. Co prawda przepis w dalszej części wskazuje jednakże na informacje tajne, niemniej jednak w sposób bardziej ogólny i swobodny wskazuje na ogólnie pojęte dobro publiczne. Ustawa z 2003 roku w sposób bardziej konkretny dokonuje usystematyzowania kategorii tych informacji doprecyzowując, że chodzi o informacje niejawne.

Należy również zwrócić uwagę na dalszą część przepisu, który wskazuje również, że zachowanie tajemnicy zawodowej odnosi się również do tajemnicy innego państwa. Jednakże w tym zakresie wskazuje, że tajemnice te powinny być chronione na zasadzie wzajemności i na podstawie zawartych umów międzynarodowych⁷.

Odmienne niż w ustawie pragmatycznej z 1970 r. określono podmioty, które uprawnione są do zwolnienia z zachowania tajemnicy. W tym przypadku poszerzono krąg podmiotów o Ministra Obrony Narodowej, jak również wskazując na dowódcę rodzajów Sił Zbrojnych. Należy podkreślić, że wydaje się zasadne, że przedmiotowe zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy musi być szczególnie uzasadnione⁸. Jednocześnie zastrzeżone zostały przypadki określone w przepisach Kodeksu postępowania karnego⁹.

Kolejny przepis ustanowiony w art. 32 ustawy z 1970 roku statuujący obowiązki i uprawnienia żołnierzy zawodowych nie znalazł bezpośredniego odzwierciedlenia w regulacjach ustawy z 2003 r. Założeniem tego przepisu było zwolnienie z obowiązku uzyskania zgody przez żołnierza na publikacje lub rozpowszechnianie rezultatów jego twórczości lub działalności naukowej, literackiej, artystycznej i publicystycznej. Niemniej jednak ustawodawca zastrzegł, że przedmiotowa działalność nie powinna dotyczyć zagadnień obejmujących tematykę Sił Zbrojnych oraz obronność Państwa. W przeciwnym razie taka działalność co prawda nie była w całości niedopuszczalna, ale publikowanie i rozpowszechnianie twórczości lub działalności obejmujących zagadnienia wskazane przez ustawodawcę, wymagały uzyskania odpowiedniego zezwolenia. Należy podkreślić, że z tą formą uregulowania tego zagadnienia należy się zgodzić.

W art. 33 ustawy z 1970 roku odnaleźć można przepis stanowiący, iż żołnierz zawodowy co prawda może należeć do organizacji lub stowarzyszeń krajowych działających poza wojskiem,

⁷ S. Chomonicz, *Ustawa o służbie...*, *op. cit.*, s. 131.

⁸ *Ibidem*, s. 131.

⁹ *Vide*: K. Chałubińska – Jentkiewicz, *Ochrona informacji niejawnych a organizacja służby żołnierzy i funkcjonariuszy zatrudnionych w strukturach obronności i bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Prawo wojskowe*, red. W. Kitler, D. Nowak, M. Stepnowska, Warszawa 2017, s. 583-584.

niemniej jednak niezbędne w tym zakresie było poinformowanie o tym dowódcy jednostki wojskowej. W przypadku przynależności do organizacji i stowarzyszeń zagranicznych, niezbędna była zgoda Ministra Obrony Narodowej lub organów przez niego wskazanych.

Należy stwierdzić, że w podobnym charakterze wypowiedział się ustawodawca obecnie, gdzie w art. 107 ustawy z 2003 roku usankcjonował przynależność żołnierza zawodowego do stowarzyszeń i innych organizacji. Przede wszystkim należy wskazać na konieczność pisemnego poinformowania dowódcy jednostki wojskowej o swojej przynależności do stowarzyszenia i innej organizacji krajowej. Przepis nie określa terminu przekazania informacji, niemniej jednak wydaje się słuszne, żeby pisemnie poinformowanie nastąpiło niezwłocznie po rozpoczęciu zawodowej służby wojskowej w danej jednostce wojskowej, albo w trakcie służby po przystąpieniu do organizacji¹⁰.

Odmienne niż w ustawie z 1970 roku, obecna ustawa pragmatyczna określa kwestię związaną z przynależnością do stowarzyszenia lub innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej. Co prawda nadal występuje obowiązek uzyskania niezbędnego zezwolenia, jednakże uprawnionym do jego wydania jest tylko Minister Obrony Narodowej. Procedura ta została określona w Rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie udzielania żołnierzom zawodowym zezwoleń na przynależność do stowarzyszenia i innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej (Dz. U. 2004, nr. 40, poz. 366). Zgodnie z § 2 pkt 2 przytoczonego Rozporządzenia, żołnierz zawodowy we wniosku powinien podać nazwę stowarzyszenia lub organizacji, jego charakter, siedziby i przedstawicielstwa na terytorium Polski. Ponadto żołnierz zawodowy zobligowany jest do podania charakteru pełnionej funkcji w organizacji lub stowarzyszeniu. Dodatkowo, gdy wystąpi konieczność, żołnierz zawodowy powinien przedłożyć wyciąg z właściwego rejestru bądź okazać statut podmiotu. Minister Obrony Narodowej zachowuje także prawo do bezpośredniego zwrócenia się do stowarzyszenia lub organizacji celem uzyskania dalszych informacji.

Właściwym rozwiązaniem, które zostało ujęte w analizowanym przepisie, jest przyznanie Ministrowi Obrony Narodowej prawa do zawieszenia lub cofnięcia wydanego żołnierzowi zawodowemu uprzednio zezwolenia. Przestankami do tego są względy ochrony informacji niejawnych oraz potrzeby Sił Zbrojnych. Należy jednakże podkreślić, że w zakresie ochrony informacji niejawnych wątpliwości może być co prawda niewiele, tak

¹⁰ S. Chomonicik, *Ustawa o służbie...*, op. cit., s. 255

w przypadku lakonicznego określenia potrzeb Sił Zbrojnych występuje szeroki zakres argumentacji podjętych działań. W związku z tak sformułowaną ogólnością, należy wskazać, że mówiąc o potrzebach Sił Zbrojnych, Minister Obrony Narodowej zachowuje pełną uznaniowość w przedmiocie szczegółowego definiowania tej problematyki.

W przepisie określonym w art. 34 ustawy z 1970 roku założono że żołnierz zawodowy może pobierać naukę w szkole poza wojskiem. Niemniej jednak w tym zakresie niezbędna była uprzednia zgoda Ministra Obrony Narodowej lub organów wojskowych przez niego określonych.

Powyższe rozwiązanie było dyskusyjne. Być może na czasy w których ustawa z 1970 roku wchodziła w życie takie rozwiązanie było normalne i nie budziło żadnych kontrowersji. Niemniej jednak w żaden sposób nie można było się z tym założeniem zgodzić. Mało tego należało by również zastanowić się nad zgodnością tego przepisu z ówczesną ustawą zasadniczą. Mając na względzie dostępną literaturę tamtego okresu, odnoszącą się do problematyki ustroju politycznego Polski Ludowej, założenia związane z prawem do nauki były zgoła odmienne. Prawo do nauki w naszym systemie społeczno – politycznym i w istniejącym systemie oświaty nie jest tylko uprawnieniem przysługującym młodzieży¹¹. Cytując dalej, prawo to, w świetle art. 72 ust 2 pkt 5, oznacza dla zatrudnionych w gospodarce narodowej i w kulturze także możliwość stałego dokształcania się w obranym zawodzie, rozwijania zainteresowań. Państwo, w świetle cytowanego art. 72 przyjmuje na siebie obowiązek udzielania pomocy w podnoszeniu kwalifikacji obywateli zatrudnionych w zakładach przemysłowych i innych ośrodkach pracy w mieście i na wsi¹². Tym samym regulacje zawarte w analizowanym przepisie mogły budzić wątpliwość.

Jak już wspomniano, kwestia ta znalazła odmienne ujęcie w ustawie z 2003 roku. Art. 52 ust. 1 jednoznacznie stanowi, iż żołnierz zawodowy może pobierać naukę, z zastrzeżeniem, że nie będzie to kolidowało z wykonywaniem przez niego zadań służbowych. Ponadto w myśl ust. 2 żołnierz zawodowy powinien pisemnie poinformować dowódcę jednostki w której zajmuje stanowisko służbowe o fakcie pobierania nauki. Podkreślić należy, że przepis nie stwierdza jak szczegółowa powinna być informacja, ale wydaje się zasadne zawarcie w niej informacji o poziomie i kierunku nauki oraz podmiocie, w którym odbywa się kształcenie¹³.

¹¹ T. Fuks, A. Łopatka, M. Rybicki, W. Skrzydło, *Ustrój polityczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Warszawa 1986, s. 108.

¹² *Ibidem*, s. 108.

¹³ S. Chomonicz, *Ustawa o służbie...*, *op. cit.*, s. 133.

Problematyka związana z kształceniem została w szerszy sposób ujęta w ustawie z 2003 roku. Żołnierz zawodowy uzyskał możliwość złożenia wniosku do dowódcy jednostki w której pełni służbę w zakresie otrzymania pomocy w związku z pobieraniem nauki. Jednakże obarczone zostało to spełnieniem określonych przesłanek. Chodzi tutaj o to ażeby kierunek i poziom nauki były zbieżne z wymaganiami kwalifikacyjnymi na zajmowanym lub planowanym do wyznaczenia stanowisku służbowym. Zgodnie z tezą zawartą w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 stycznia 2007 r. (w spr. II SA/Wa 143/06, LEX nr. 303155) żaden przepis nie określa, jakie kierunki są zbieżne z wymaganiami kwalifikacyjnymi, wobec czego ocena przesłanek uprawniających do uzyskania pomocy powinna być przeprowadzona ze szczególną starannością i wnikliwością, jak również uzasadniona po wydaniu decyzji.

Zgodnie z brzmieniem ust. 5 analizowanego przepisu, dowódca jednostki wojskowej, po uzyskaniu zgody organu uprawnionego do wyznaczenia żołnierza zawodowego na wyższe od zajmowanego stanowisko służbowe, zawiera z nim umowę. W ramach umowy powinna zostać określona pomoc jaka udzielana jest żołnierzowi zawodowemu. Ponadto umowa powinna zawierać zapis dotyczący pokrycia chesnego za naukę, zwrot należności z tytułu kosztów przejazdu na obszarze kraju oraz warunki zwrotu udzielonej pomocy w przypadku przerwania nauki lub zwolnienia z zawodowej służby wojskowej. W tym zakresie ustawodawca nie przewidział wszystkich okoliczności zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, a jedynie wskazał na konkretne przypadki. Są nimi: zwolnienie ze służby wojskowej z powodu zrzeczenia się obywatelstwa polskiego, odmowa przyjęcia skierowania do wojskowej komisji lekarskiej lub nieusprawiedliwionego niezgłoszenia się do tej komisji w określonym terminie i miejscu albo niepoddania się badaniom, do których został zobowiązany przez komisję lekarską, otrzymanie niedostatecznej ogólnej oceny w opinii służbowej, odmowa pełnienia służby na równorzędnym lub wyższym stanowisku służbowym, upływanie terminu wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej dokonanego przez żołnierza zawodowego, utrata stopnia wojskowego albo degradacji, prawomocne orzeczenia o wymierzeniu kary dyscyplinarnej usunięcia z zawodowej służby wojskowej, prawomocne orzeczenia środków karnych pozbawienia praw publicznych, wydalenia z zawodowej służby wojskowej lub zakazu wykonywania zawodu żołnierza zawodowego, skazanie prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności (aresztu wojskowego) bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, prawomocne ukaranie przez organ właściwego samorządu zawodowego karą zawieszenia lub

pozbawienia prawa wykonywania zawodu (specjalności zawodowej), nieobecność w służbie jednorazowo przez okres trzech dni roboczych, która nie została usprawiedliwiona oraz skazanie prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności (aresztu wojskowego) z warunkowym zawieszeniem wykonania tej kary.

Ponadto umowa winna zawierać zapis stanowiący o terminie w którym można żądać zwrotu kosztów. Oznaczony został on na okres nie przekraczający trzech lat, z czego jednoznacznie wynika, że w umowie strony mogą ustalić krótszy termin.

W ramach kolejnego obostrzenia zastosowanego w ustawie z 1970 roku było wprowadzenie zakazu podejmowania prac zarobkowych poza wojskiem. Co prawda w art. 35 ust 2 ustawodawca zastosował możliwość uzyskania zezwolenia na wykonywania prac zarobkowych przez żołnierza, niemniej jednak zgodę taką mógł wydać Minister Obrony Narodowej bądź organy wojskowe przez niego określone. Ponadto przepis stanowił o możliwości uzyskania przedmiotowej zgody w uzasadnionych przypadkach, zatem wobec tak nieostrego określenia decyzja o udzieleniu zgody była objęta pełną uznaniowością.

W podobnym tonie wypowiedział się ustawodawca w ustawie pragmatycznej z 2003 roku, zakazując żołnierzowi zawodowemu podejmowania pracy zarobkowej. Uzupełnił jednakże ten zakaz również prowadzeniem działalności gospodarczej¹⁴. Słusznie również wprowadzono w analizowanym przepisie interpretację co uważa się za pracę zarobkową. W tym zakresie dokonano uściślenia, że jest to praca świadczona osobiście w ramach stosunku pracy, jak również na podstawie innego tytułu, jeżeli praca jest wykonywana przez okres dłuższy niż jeden miesiąc.

Ustawa z 2003 roku naprawiła błąd występujący w poprzedniej ustawie doprecyzowując w jakich okolicznościach dowódca jednostki, w której żołnierz zawodowy zajmuje stanowisko służbowe, może uzyskać zgodę na podjęcie pracy zarobkowej lub prowadzenie działalności gospodarczej. Należy jednak dodać, że w myśl Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 października 2009 roku w sprawie wykonywania pracy zarobkowej lub prowadzenia działalności gospodarczej przez żołnierzy zawodowych (Dz. U. 2009, nr 176, poz. 1366) przed wyrażeniem zgody, dowódca jednostki powinien otrzymać pisemny wniosek od zainteresowanego żołnierza zawodowego, obejmujący informacje dotyczące nazwy i adresu pracodawcy, podstawy wykonywanej pracy, miejsca pracy, okresu na jaki została zawarta

¹⁴ Vide: M. Wieczorek, *Charakter prawny stosunków...*, op. cit., s. 322.

umowa, wymiaru oraz charakteru pracy oraz terminu rozpoczęcia pracy. Z kolei mając na względzie prowadzoną działalność gospodarczą, wniosek winien zawierać informacje o przedmiocie prowadzonej działalności gospodarczej, adres pomiotu prowadzącego działalność gospodarczą, informacje o formie prawnej prowadzonej działalności, wymiarze czasu niezbędnego do prowadzenia działalności oraz ewentualnym terminie rozpoczęcia tej działalności. Jednocześnie należy podkreślić, że uzyskanie zgody powinno poprzedzić dokonanie analizy w przedmiocie przesłanek wskazanych w ust 3 art. 56. W tym aspekcie ewentualna podjęta praca lub prowadzona działalność gospodarcza nie powinna kolidować z wykonywaniem zadań służbowych przez żołnierza, powinna wpływać na podwyższenie jego kwalifikacji, nie powinna naruszać prestiżu żołnierza, jak również praca czy też działalność gospodarcza nie będzie dotyczyła wyrobów obronnych oraz dostaw, robót budowlanych i usług przeznaczonych na zamówienie jednostek wojskowych. Dodatkowo ustawodawca postanowił, że praca nie może być wykonywana w jednostce wojskowej, w której żołnierz pełni służbę lub jednostce bezpośrednio podległej, chyba że podstawą prawną świadczonych prac nie jest umowa o pracę i nie jest to jednostka budżetowa. W przypadku naruszenia powyższych zasad przewidziano, że dowódca jednostki może cofnąć przedmiotowe zezwolenie.

Kolejną różnicą, jaką można dostrzec w ustawie z 1970 roku jest konieczność uzyskania zgody na wyjazd i pobyt za granicą przez żołnierza zawodowego. W tym aspekcie organem uprawnionym do wydania zezwolenia był Minister Obrony Narodowej bądź organ wojskowy przez niego określony. W obecnie obowiązującej ustawie problematyka ta została ujęta bardziej liberalnie. Z pewnością autorzy na moment tworzenia tego aktu normatywnego wzięli pod uwagę fakt przystępowania Polski do Unii Europejskiej oraz rychłej likwidacji granic pomiędzy nowymi a dotychczasowymi państwami członkowskimi. Tym samym w obecnym brzmieniu ustawodawca nałożył jedynie obowiązek poinformowania pisemnie dowódcy jednostki o zamiarze wyjazdu przez żołnierza zawodowego za granicę, w celach nie związanych z zawodową służbą wojskową. Niemniej jednak dowódca jednostki wojskowej zachował prawo do wydania zakazu wyjazdu żołnierzowi zawodowemu. Przesłanką do podjęcia takiej decyzji jest wzgląd na przestrzeganie przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych albo istotne sprawy organizacyjne. Warto podkreślić, że istotne sprawy organizacyjne nie zostały sprecyzowane tym samym określenie to jest bardzo ogólne. Ponadto decyzja o zakazie wyjazdu powinna być wydana najpóźniej na trzy dni przed planowanym wyjazdem. Co istotne od tej decyzji żołnierz zawodowy zachowuje prawo, pomijając drogę służbową, do złożenia odwołania do

przełożonego dowódcy, który w tym wypadku zobligowany został do wydania decyzji w terminie do dnia poprzedzającego planowany wyjazd za granicę. Ponadto, przed wydaniem decyzji o zakazie wyjazdu żołnierza zawodowego za granicę, dowódca jednostki wojskowej, może zwrócić się o wydanie opinii do Służby Kontrwywiadu Wojskowego¹⁵. Jest to w pełni zrozumiałe, mając na względzie bezpieczeństwo i ochronę kontrwywiadowczą.

Uznając służbę wojskową jako specyficzną odmianę pracy¹⁶, a konkretniej niepracowniczy stosunek zatrudnienia o charakterze administracyjnoprawnym, należy bezsprzecznie stwierdzić, że prawo do urlopu wypoczynkowego należne żołnierzowi zawodowemu jest niezbędnym uprawnieniem, które powinno być zagwarantowane. Tym samym zarówno w ustawie z 1970 roku jak i obecnie obowiązującej, ustawodawca określił odpowiednie ramy czasowe należnego urlopu. Różnica pomiędzy obydwoma ustawami pragmatycznymi obejmuje w szczególności czas trwania urlopu. Nieobowiązująca już ustawa gwarantowała w art. 37 urlop w wymiarze 30 dni kalendarzowych urlopu w danym roku kalendarzowym. Z kolei podoficerowie młodszy, którzy pełnili służbę w okresie próbnym otrzymywali urlopy roczne w wymiarze 21 dni kalendarzowych. Ustawa gwarantowała możliwość otrzymania dodatkowych dni urlopu. W tym zakresie uprzywilejowani byli żołnierze zawodowi zajmujący określone przez Ministra Obrony Narodowej stanowiska pracowników naukowo dydaktycznych i naukowo badawczych, którzy to korzystali z dodatkowych 12 dni urlopu. Z kolei szef resortu obrony mógł przyznać dodatkowy urlop w wymiarze 15 dni kalendarzowych dla żołnierzy, którzy pełnili służbę w warunkach uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia, lub osiągnęli określoną granicę wieku lub staż służby, jak również jeżeli było to uzasadnione innymi szczególnymi właściwościami służby wojskowej. Zaznaczyć należy, że ustawodawca przewidział, że jeżeli ważne względy służbowe nie pozwalały na udzielenie urlopu żołnierzowi zawodowemu w danym roku kalendarzowym, koniecznym było udzielenie go w pierwszych trzech miesiącach kolejnego roku, a w wyjątkowych przypadkach w ciągu pierwszych sześciu miesięcy. Jednakże takie przesunięcie urlopu wiązało się z uzyskaniem zgody od Ministra Obrony Narodowej, bądź właściwego organu wojskowego.

Ustawa z 2003 roku w art. 61 ust 1 stwierdza, że żołnierze zawodowi otrzymują corocznie urlop wypoczynkowy w wymiarze dwudziestu sześciu dni roboczych. Zauważalne są tym samym dwie różnice w obydwu aktach normatywnych. Z jednej strony obecna ustawa określa mniejszą

¹⁵ M. Czechowski, *Prawny charakter zatrudnienia żołnierzy zawodowych*, Toruń 2016, s. 223.

¹⁶ *Vide*: M. Wieczorek, *Charakter prawny stosunków...*, *op. cit.*, s. 26 i nast.

liczbę dni urlopu przysługującą żołnierzowi zawodowemu, ale z drugiej jednak strony obecnie przepis stanowi o dniach roboczych, a poprzednia ustawa jednoznacznie wskazywała na dni kalendarzowe. Jednocześnie ustawodawca zadbał o to aby w obowiązującej ustawie doprecyzować charakter dni roboczych. Zgodnie z ust 4 analizowanego przepisu, za dni robocze uważa się wszystkie dni, z wyjątkiem niedziel i świąt jak również dodatkowych dni wolnych od służby określonych w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 60 ust. 5.

Dodatkowo różnicę można wskazać w odniesieniu do przesunięcia urlopu żołnierza zawodowego. W tym zakresie, jeżeli ważne względy służbowe nie pozwalają na udzielenie żołnierzowi zawodowemu urlopu wypoczynkowego, zarówno w całości bądź części, w danym roku kalendarzowym, wówczas urlopu tego udziela się w następnym roku kalendarzowym, a decyzję taką podejmuje dowódca jednostki wojskowej w której żołnierz zawodowy zajmuje stanowisko służbowe.

Warto zauważyć, że ustawa z 2003 roku również przewiduje dodatkowy urlop wypoczynkowy. Ponadto ustawodawca wprowadził również urlop zdrowotny i okolicznościowy. Przepis art. 62 statuuje szczegóły wskazanych powyżej urlopow, określił okoliczności uprawniające do ich nabycia różnicując przy tym ich długość.

Mając na względzie art. 40 ustawy z 1970 roku, należy stwierdzić, że kobietom żołnierzom zawodowym zostały przyznane szczególne uprawnienia przysługujące im w prawie pracy. Ta swoista delegacja została zastosowana również w obowiązującej ustawie, gdzie mając na względzie uprawnienia związane z macierzyństwem, ustawa wprost odsyła do właściwych przepisów kodeksu pracy. Jest to rozwiązanie słuszne, bowiem prawa kobiet określone w prawie pracy zdają się być zasadne i właściwie doprecyzowane. W związku z tym ten zabieg legislacyjny jest w pełni uzasadniony.

Podobnie obydwa analizowane akty normatywne odniosły się do zagadnienia związanego z uposażeniem żołnierzy zawodowych. Brzmienie art. 41 ustawy z 1970 roku i art. 71 ustawy z 2003 roku jest tożsame. Żołnierze zawodowi otrzymują uposażenie i inne należności pieniężne określone w ustawie. Różnica polega na tym że obowiązująca ustawa w kolejnych przepisach normuje kwestie związane z uposażeniem i innymi należnościami, z kolei nieobowiązująca już ustawa odsyłała do odpowiednich przepisów o uposażeniu. Należy też stwierdzić, że obydwie ustawy posługują się terminem uposażenie, a nie powszechnie przyjętym w prawie pracy - wynagrodzeniem. Jest to swoista odmienność, która *de facto* w swojej istocie sprowadza się co prawda do tego samego charakteru co wynagrodzenie, niemniej

jednak mając na uwadze szczególny charakter służby jako niepracowniczego stosunku zatrudnienia, używana jest w zakresie poborów żołnierzy zawodowych.

Zgodnie z art. 43 ustawy z 1970 roku żołnierze zawodowi posiadali prawo do otrzymania dla siebie i członków rodziny osobnej kwatery stałej w miejscowości, w której pełnili służbę lub w miejscowości pobliskiej. Należy podkreślić, że w przypadku nieprzydzielenia kwatery, przysługiwał im równoważnik pieniężny. Obecnie, rozwiązanie podobne również jest stosowane, z tym że uregulowano je w ustawie z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1995 Nr 86 poz. 433). Dodatkowo należy wspomnieć, że obecne uregulowanie rozszerza uprawnienie żołnierza do wyrażenia zgody na zakwaterowanie w innej miejscowości.

W przedmiocie problematyki związanej z uprawnieniem żołnierza zawodowego do emerytury należy stwierdzić, że przez wiele lat funkcjonowało rozwiązanie, które było ujęte również w art. 46 ustawy z 1970 roku, stanowiące, iż prawo do zaopatrzenia emerytalnego przysługiwało po 15 latach służby, z kolei pełne prawo do emerytury po 30 latach wysługi. Obecnie emerytura żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r. określona została w sposób odmienny, gdzie mając na uwadze art. 18 b ust. 1 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. 1994 Nr 10 poz. 36) przysługuje ona żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej, który w dniu zwolnienia posiada co najmniej 25 lat służby wojskowej w Wojsku Polskim.

Należy, podkreślić, że obowiązująca ustawa reguluje ponadto szereg innych uprawnień i obowiązków nałożonych na żołnierzy zawodowych¹⁷. Należy chociażby wskazać na art. 105 ustawy z 2003 roku w którym to ustawodawca przyznał żołnierzowi zawodowemu prawa do udziału w życiu publicznym, oczywiście z pewnymi zastrzeżeniami przewidzianymi w ustawach, a związanymi ze szczególnym charakterem pełnionej służby. Ponadto, analizując kolejny przepis (art. 106 ustawy z 2003 roku) zauważamy, że żołnierza zawodowego obejmuje zakaz członkostwa w organizacjach politycznych i prowadzenia działalności politycznej. Zastrzeżeniem jest tutaj art. 109 ustawy z 2003 roku, który co prawda przyznaje prawo żołnierzowi zawodowemu do kandydowania do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiego oraz

¹⁷ Vide:., W. Śmiątek, *Prawa i wolności żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. Regulacje prawne*, [w:] *Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka*, red. R. Rosa, Warszawa 1994, s. 203 i nast.

na inne stanowiska kierownicze w państwie, niemniej jednak obarczone to zostało koniecznością udzielenia mu urlopu bezpłatnego na okres kampanii wyborczej.

Słusznie ustawodawca nie wprowadził zakazów w przedmiocie przynależności do kościołów i innych związków wyznaniowych, niemniej jednak zakaz tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych został podtrzymany¹⁸.

PODSUMOWANIE

Konkludując, należy podkreślić, że charakter obydwu aktów normatywnych, pomimo zbieżności przedmiotowej regulacji jest w swojej istocie odmienny. Jak zostało to wyszczególnione, niektóre przepisy się pokrywają, lub pokrywają w niewielkiej materii. Niemniej jednak należy wziąć pod uwagę zasadniczy element, który determinował założenia przedstawione przez ustawodawcę w zakresie przedmiotowych ustaw. Okoliczności geopolityczne naszego państwa w których weszła w życie ustawa z 1970 roku były diametralnie odmienne niż obecnie. Odnosząc się chociażby do treści ujętej w pozycjach tamtego okresu nie sposób nie zauważyć znaczących różnic. Cytując J. W. Wołpiuka, państwa socjalistyczne prowadząc politykę pokoju, współistnienia, rozbrojenia i bezpieczeństwa międzynarodowego dążą do zapewnienia pokojowej egzystencji i rozwoju dla siebie, i dla całej ludzkości.¹⁹ Z jednej strony hasło brzmiało zgoła pacyfistycznie, niemniej jednak jak historia pokazała rzeczywistość i prawdziwe zamiary były zupełnie inne. Właśnie pod te inne zamiary była również tworzona armia, gdzie komponent jej uzawodowienia nie miał najmniejszego znaczenia, bowiem przyjęto założenie o głównej sile opartej na liczebności żołnierzy poborowych, niezawodowych. Tym samym, można stwierdzić, że w związku z tym uregulowania ustawy, dokonując jej dokładnej lektury, stanowią o zasadności postawionej tezy.

Obecnie obowiązująca ustawa jest odpowiedzią na pełne uzawodowienie armii, postawione przed nią cele jak również sytuację polityczną jak i międzynarodową w której znajduje się obecnie Polska.²⁰ Biorąc pod uwagę materię która została uregulowana w niej należy stwierdzić, że kompleksowość rozwiązań jest zasadna. Nie występują w niej lakoniczne w swojej treści

¹⁸ Vide: Z. Salwa, *Prawno – ustrojowa pozycja związków zawodowych*, [w:] *Podstawy prawne działalności Związków Zawodowych*, red. J. Czmuta, Warszawa 1984, s. 23 i nast.

¹⁹ J. W. Wołpiuk, *Bezpieczeństwo państwa socjalistycznego*, [w:] *Państwo i konstytucja. Zbiór studiów*, Polska Akademia Nauk, Instytut Państwa i Prawa, 1989, s. 121.

²⁰ M.A. Kamiński, *Prawo bezpieczeństwa narodowego*, „Wiedza Obronna”, 2019, t. 268, nr 3, s. 65, <https://doi.org/10.34752/vwz4-j897>.

przepisy jak to miało miejsce w ustawie z 1970 roku. Co prawda ustawa w wielu miejscach odsyła do rozporządzeń, ale ten zabieg legislacyjny daje poczucie przejrzystości zawartej w niej treści. Oczywiście można zastanowić się nad aktualizacją niektórych rozwiązań w niej zawartych, bowiem ustawodawstwo w tak newralgicznym aspekcie powinno być aktualne. Niemniej jednak obserwując dotychczasowe procesy wprowadzanych zmian można stwierdzić, że ten akt prawny na chwilę obecną jest właściwie dostosowany do potrzeb polskich Sił Zbrojnych.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO

LITERATURE

- Chałubińska – Jentkiewicz K., Ochrona informacji niejawnych a organizacja służby żołnierzy i funkcjonariuszy zatrudnionych w strukturach obronności i bezpieczeństwa państwa, [w:] Prawo wojskowe, red. Kitler W., Nowak D., Stepnowska M., Warszawa 2017.
- Chomonic S., Ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Komentarz, Toruń 2019.
- Czechowski M., Prawny charakter zatrudnienia żołnierzy zawodowych, Toruń 2016.
- Czmuta J., Podstawy prawne działalności związków zawodowych, Warszawa 1984.
- Fuks T., Łopatka A., Rybicki M., Skrzydło W., Ustrój polityczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Warszawa 1986.
- Gilewicz R., Kasprzak P., Kulej F., Pioterek E., Surowiecki Z., Stępień Z., Wybrane zagadnienia wojennomorskie. Materiały do szkolenia politycznego marynarzy i podoficerów III roku służby, Zarząd Polityczny Marynarki Wojennej, Gdynia 1970.
- Kamiński M. A., Prawo bezpieczeństwa narodowego, „Wiedza Obronna”, 2019, t. 268, nr 3, <https://doi.org/10.34752/vwz4-j897>.
- Kitler W., Nowak D., Stepnowska M., Prawo wojskowe, Warszawa 2017.
- Leśko T., Majcherczak B., Staciwa C., Służba wojskowa (Wybrane zagadnienia organizacyjno – prawne). Podręcznik kształcenia wojskowego w szkołach wyższych. Część III, wyd. MON, Warszawa 1986.
- Rosa R., Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka, Warszawa 1994.
- Salwa Z., Prawno – ustrojowa pozycja związków zawodowych, [w:] Podstawy prawne działalności związków zawodowych, red. Czmuta J., Warszawa 1984.
- Sokolewicz W. Państwo i konstytucja. Zbiór studiów, Polska Akademia Nauk, Instytut Państwa i Prawa, 1989.
- Sokołowski T., Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996.
- Śmiałek W., Prawa i wolności żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. Regulacje prawne [w:] Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka, red. Rosa R., Warszawa 1994.

Wieczorek M., Charakter prawny stosunków służbowych funkcjonariuszy mundurowych, Toruń 2017.
Wołopiuk W. J., Bezpieczeństwo państwa socjalistycznego [w:] Państwo i konstytucja. Zbiór studiów, red.
Sokolewicz W., Polska Akademia Nauk, Instytut Państwa i Prawa, 1989.

ŹRÓDŁA SOURCES

Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. 2003 Nr 179 poz. 1750).
Ustawa z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1995 Nr 86 poz. 433).
Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. 1994 Nr 10 poz. 36).
Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. 1970 nr 16 poz. 134).
Ustawa z dnia 01 czerwca 2006 r., o środkach, podejmowanych przez gminy i hrabstwa w zakresie gotowości na nadzwyczajne zdarzenia czasie pokoju i okresów podwyższonej gotowości państwa, Riksdag, Stockholm 2006.
Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 października 2009 roku w sprawie wykonywania pracy zarobkowej lub prowadzenia działalności gospodarczej przez żołnierzy zawodowych (Dz. U. 2009, nr 176, poz. 1366).
Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie udzielania żołnierzom zawodowym zezwoleń na przynależność stowarzyszenia i innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej (Dz. U. 2004, nr. 40, poz. 366).
Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 stycznia 2007 r. w spr. II SA/Wa 143/06, (LEX nr. 303155)

Copyright (c) 2020 Sławomir CHOMONCIK

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.